

Finanční krize očima české veřejnosti – prosinec 2009

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2009, v09-12</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>30. 11. – 7. 12. 2009</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1067</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>EU.165, EV.39, EV.43, EV.46, EV.47</i>
Zveřejněno dne:	<i>6. ledna 2010</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V rámci prosincového výzkumu se CVVM zaměřilo na problematiku světové finanční a ekonomické krize, která, jak je stále zřejmější, velmi výrazně zasáhla i Českou republiku. Šetření zjišťovalo subjektivně nahlížené změny materiálních životních podmínek domácností i ekonomické situace země v roce 2009 a dále bezprostřední dopady krize na domácnosti, pracoviště i českou ekonomiku jako celek. Poslední otázka se pak věnovala tomu, jak dobře či špatně na situaci okolo světové finanční krize reaguje vláda ČR.

Tabulka 1: Vývoj ekonomické situace v ČR a materiálních životních podmínek domácností v roce 2009

	ekonomická situace ČR ¹	materiální životní podmínky domácností ²
velmi se zlepšila/y	0	1
trochu se zlepšila/y	3	13
nezměnila/y se	20	47
trochu se zhoršila/y	43	27
velmi se zhoršila/y	32	11
neví	2	1
+/-	3/75	14/38

Pozn.: Sloupcová procenta.

¹ Otázka: „Myslíte si, že během roku 2009 se ekonomická situace v ČR velmi zlepšila, trochu se zlepšila, nezměnila se, trochu se zhoršila, velmi se zhoršila?“

² Otázka: „Myslíte si, že během roku 2009 se materiální životní podmínky Vaší domácnosti velmi zlepšily, trochu se zlepšily, nezměnily se, trochu se zhoršily, velmi se zhoršily?“

Jak ukazují výsledky výzkumu zachycené v tabulce 1, tříčtvrtinová většina (75 %) občanů soudí, že se ekonomická situace ČR v roce 2009 zhoršila, podle třetiny (32 %) se dokonce zhoršila „velmi“. Jen pětina (20 %) dotázaných se přiklonila k možnosti, že se ekonomická situace ČR v roce 2009 nezměnila, mínění, že v loňském roce došlo ke zlepšení ekonomické situace, se objevovalo pouze sporadicky (3 %). V případě materiálních životních podmínek domácnosti bylo nejčastější odpovědí to, že se během roku 2009 nezměnily, což uvedla necelá polovina (47 %) respondentů, ovšem podíl dotázaných, kteří i u materiálních životních podmínek svých domácností konstatovali zhoršení, byl poměrně vysoký a dosahoval téměř dvou pětin (38 %). Zlepšení materiálních životních podmínek za rok 2009 podle svých slov zaznamenalo 14 % oslovených občanů.

V hodnocení změny ekonomické situace za rok 2009 se z hlediska sociodemografických a jiných třídících znaků statisticky významné rozdíly téměř neobjevily. Pouze mezi dotázanými s dobrou životní úrovní bylo toto hodnocení poněkud příznivější. Relativně příznivěji pak změnu ekonomické situace ČR v roce 2009 vidí ti, kterým se podle jejich vlastního vyjádření v loňském roce zlepšily materiální životní podmínky. V případě změny materiálních životních podmínek v roce 2009 zlepšení častěji konstatovali lidé ve věku 20 až 29 let, absolventi vysokých škol, studenti a obecně dotázaní s dobrou životní úrovní. Zhoršení se ve zvýšené míře objevovalo mezi nezaměstnanými a respondenty se špatnou životní úrovní.

Další otázka směřovala již přímo k dopadům finanční krize.³

Tabulka 2: Vliv krize na... (%)

	domácnost	pracoviště	ekonomiku ČR
neovlivnila	32	26	4
ovlivnila jen mírně	42	36	15
ovlivnila silně	23	32	75
neví	3	6	6

Pozn.: Sloupcová procenta, údaje týkající se pracoviště bez odpovědí „netýká se, není ekonomicky aktivní“.

Z výsledků šetření jednoznačně vyplývá (viz tabulku 2), že zdaleka nejčastěji, a to v naprosté většině „silně“, podle mínění občanů finanční krize ovlivnila ekonomiku ČR jako celek. Silný vliv v tomto případě uvedly rovné tři čtvrtiny respondentů, dalších 15 % pak konstatovalo, že krize českou ekonomiku ovlivnila jen mírně. To, že krize na českou ekonomiku vliv neměla, soudí pouze čtyři dotázaní ze sta. Také v případě pracoviště a domácnosti převažují výroky značící jejich negativní ovlivnění finanční krizí, i když v těchto případech šlo ve větší míře o „mírný“ dopad, který v případě pracovišť nepatrně a v případě domácností pak výrazněji převážil nad dopadem „silným“. Přesto v obou případech asi dvě třetiny respondentů konstatovaly nějaký negativní vliv (65 % u domácnosti, v tom 23 % „ovlivnila silně“, 68 % u pracovišť, v tom 32 % „silně“) a naopak bez negativních dopadů podle vyjádření dotázaných zůstala jen třetina domácností a asi čtvrtina pracovišť.

Analýza podle sociodemografických a jiných třídících hledisek ukázala, že negativní vliv krize na vlastní domácnost méně často uváděli absolventi vysokých škol, vysoce kvalifikovaní odborníci nebo vedoucí pracovníci, respondenti s dobrou životní úrovní a ti, kterým se v roce 2009 zlepšily nebo nezměnily jejich materiální životní podmínky. Naopak silný negativní vliv se vyskytoval častěji u

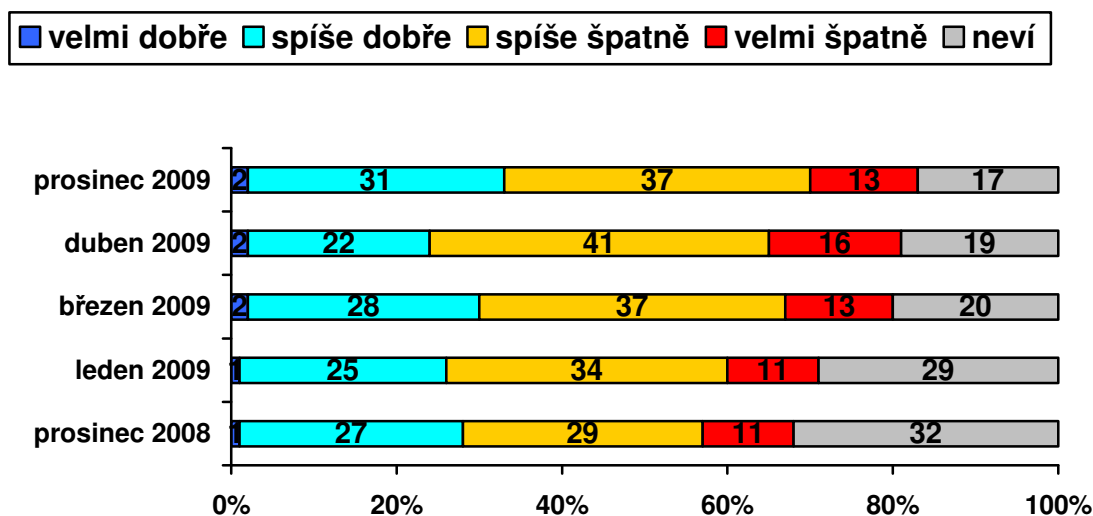
³ Otázka: „Ovlivnila nebo neovlivnila podle Vašeho názoru finanční krize negativně a) Vás a Vaši domácnost, b) Vaše pracoviště, c) českou ekonomiku?“

respondentů ve věku 45 až 59 let, lidí se základním vzděláním, nezaměstnaných, nekvalifikovaných dělníků, dotázaných se špatnou životní úrovní a těch, kterým se v loňském roce zhoršily materiální životní podmínky domácnosti. V případě dopadů na pracoviště, které jsou pochopitelně velmi silně spjaty s dopady na domácnost, se z odvětvového hlediska objevil i relativně zvýšený „silný“ dopad u lidí pracujících ve zpracovatelském průmyslu. U dopadů na českou ekonomiku jako celek se vzhledem k poměrně jednoznačnému vyznění odpovědí s vysokou shodou na tom, že českou ekonomiku krize silně ovlivnila, příliš výrazné sociodemografické rozdíly neobjevily. Jako trochu mírnější vnímají dopady krize na českou ekonomiku hlavně dotázaní s dobrou životní úrovní, ti, kterým se osobně materiální životní podmínky v roce 2009 zlepšily a na jejichž domácnost či pracoviště krize nedolehla, studenti nebo učni a mladí lidé ve věku do 30 let.

Respondenti, kteří zaznamenali negativní dopady finanční krize na svoji domácnost (N=692), byli dále dotázáni formou otevřené otázky, na níž mohli uvést dvě různé odpovědi, na to, o jaké dopady konkrétně šlo.⁴ Dotázaní v této souvislosti nejčastěji zmiňovali snižování nebo zmrazení mezd, nízké příjmy, nedostatek peněz, špatnou finanční situaci domácnosti nebo pokles životní úrovně (71 %), nezaměstnanost či propouštění z práce (35 %), zdražování, respektive vzestup životních nákladů (21 %) a v menší míře i pokles poptávky či úbytek zákazníků (6 %), zhoršení situace v zaměstnání (5 %) a ztrátu sociálních jistot (3 %).⁵

Závěrečná otázka bloku věnovaného světové finanční krizi se zaměřila na hodnocení reakce vlády na vzniklou situaci.⁶

Graf 1: Jak na krizi reaguje vláda? (%)

Jak ukazuje graf 1, v hodnocení reakce české vlády na situaci okolo světové finanční krize mírně převažuje kritický pohled nad pozitivním

⁴ Otázka: „Uvedte, jaké konkrétní dopady na Vaši situaci jste v důsledku finanční krize zaznamenali?“

⁵ Dopočet do 200 % (při dvou započítávaných odpovědích) tvoří jiné, méně četné odpovědi a nevyužitá možnost odpovědi.

⁶ Otázka: „Jak dobře či špatně podle Vašeho názoru na situaci okolo světové finanční krize reaguje vláda České republiky? Velmi dobře, spíše dobře, spíše špatně, velmi špatně?“

hodnocením při poměrně vysokém podílu nerozhodných vyjádření. Přesně polovina (50 %) respondentů míní, že vláda na vzniklou situaci reaguje špatně, podle 13 % dokonce „velmi špatně“. Asi třetina (33 %) dotázaných naopak soudí, že si vláda v tomto směru počíná dobře, byť pouze dva lidé ze sta se přiklonili k tomu, že vláda reaguje „velmi dobře“. Necelá pětina oslovených občanů (17 %) pak nebyla s to reakci vlády na situaci okolo světové finanční krize posoudit. Oproti dubnu 2009, kdy byla identická otázka pokládána naposledy a kdy ještě respondenti hodnotili činnost předchozí, tedy Topolánkovy koaliční vlády, se ovšem hodnocení reakce vlády na krizi poněkud zlepšilo, když podíl pozitivních ohlasů vzrostl o devět procentních bodů a naopak podíl negativních o sedm bodů poklesl.

Jak ukázala podrobnější analýza, odpovědi respondentů na tuto otázku se celkem pochopitelně výrazně diferencovaly podle důvěry k současné vládě a rovněž podle politické orientace dotázaných. Poněkud příznivější v tomto směru bylo hodnocení stoupenců ODS, naopak voliči KSČM hodnotí postup vlády kritičtěji. Podíl příznivého hodnocení reakce vlády je vyšší mezi absolventy vysokých škol, pracovníky ve vysoce kvalifikovaných odborných nebo vedoucích pozicích a dotázanými s dobrou životní úrovní. Naopak kritičtěji na adresu vlády se vyjadřovali vyučení bez maturity, nezaměstnaní a respondenti se špatnou životní úrovní.